

בין תיקון לתקנון

א וידבר אלהים, את כל-הדברים האלה לאמר. **ב** אנכי ה' אלהיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: לא-יהיה לך אלהים אחרים, על-פני. **ג** לא-תעשה לך פסל, וכל-תמונה, אשר בשמים ממעל, ואשר בארץ מתחת--ואשר במים, מתחת לארץ. **ד** לא-תשתחוה להם, ולא תעבדם: כי אנכי ה' אלהיך, אל קנא--פקד עון אבת על-בנים על-שלישים ועל-רביעים, לשנאי. **ה** ועשה חסד, לאלפים--לאהבי, ולשומרי מצותי. **ו** לא תשא את-שם-ה' אלהיך, לשוא: כי לא ינקה ה', את אשר-ישא את-שמו לשוא. **ז** זכור את-יום השבת, לקדשו. **ח** ששת ימים תעבד, ועשית כל-מלאכתך. **ט** ויום, השביעי--שבת, לה' אלהיך: לא-תעשה כל-מלאכה אתה ובנך ובתך, עבדך ואמתך ובהמתך, וגרך, אשר בשעריך. **י** כי ששת-ימים עשה ה' את-השמים ואת-הארץ, את-הים ואת-כל-אשר-בם, וינח, ביום השביעי; על-כן, ברח ה' את-יום השבת--ויקדשהו. **יא** כבד את-אביך, ואת-אמך--למען, יארכו ימיה, על האדמה, אשר-ה' אלהיך נתן לך. **יב** לא תרצח, לא תנאף; לא תגנב, לא-תענה ברעך עד שקר. **יג** לא תחמד, בית רעך; לא-תחמד אשת רעך, ועבדו ואמתו ושורו וחמרו, וכל, אשר לרעך. **יד** וכל-העם ראים את-הקולת ואת-הלפידים, ואת קול השפף, ואת-ההר, עשן; וירא העם וינעו, ויעמדו מרחק. **טו** ויאמרו, אל-משה, דבר-אתה עמנו, ונשמעה; ואל-ידבר עמנו אלהים, פן-נמות. **טז** ויאמר משה אל-העם, אל-תיראו, כי לבעבור נסות אתכם, בא האלהים; ובעבור, תהיה יראתו על-פניכם--לבבתי תחטאו. (שמות כ')

תקנון אלטרנטיבי

טלי הראתה לי תקנון מבית הספר של בנה בן השש, שדומה יותר לספר חוקים של טירונות קשוחה במיוחד. בגדול, אסור לנשום שם. יש במסמך ירידה לרזולוציות קטנטנות, אפס מרחב תמרון ורוח של משטר פחד מרחפת על פני תהום.

אך לכמה מהתלמידים בבית הספר של הבן המקסים של טלי זה בכלל רלוונטי? אולי לעשרה אחוזים. רובם ממילא לא ינהגו באלימות או יחרגו באופן קיצוני מהכללים. מבחינת רוב-רובם המוחלט של התלמידים, התקנון המחמיר כלל אינו רלוונטי. על אף שהם והוריהם נדרשו לשנן אותו בקפדנות, הוא לא נושא אליהם שום בשורה. הוא אולי המסמך החשוב ביותר בבית הספר, אך הוא עדיין לא אומר להם דבר. הוא רק משרה פחד ואימה חסרת תוחלת.

יש דינמיקה מסוכנת של התכנסות לעבודה על פי קבוצת השוליים שמקשה עלינו, המובילה לעיסוק יתר בבניית גדרות על גבי גדרות ובניסוח חוקים על גבי חוקים כדי למנוע מאותה קבוצת שוליים "לבצע את זממה". ומה אמרנו בזה לתשעים האחוזים האחרים? האם בכלל אמרנו להם משהו? כאשר הם סיימו לקרוא, לשנן ולחתום על התקנון, האם הם למדו משהו חדש? האם הם מצאו שם משהו שקשור לחייהם באיזשהו אופן?

גם חוזרי מנכ"ל וגם ההשתלמויות וגם השיח הציבורי, פעמים רבות מידי מתייחסים רק לשוליים. מילא, אם היתה בהם התייחסות במובן מצמיח, מטפח ומקדם, אך גם זה לרוב לא נמצא שם. באה שם לידי ביטוי רק הכוחנות המנסה לתחום אותם לתוך גדרות, מבלי לתת להם כלים ממשיים לצאת מהגדר ומבלי להתייחס במובן העמוק אל הרוב, שבכלל מצוי מחוץ לאותה גדר.

"ככל שהרמה הרוחנית של המחקר דלה יותר, כן מחווירה והולכת צורתה המוסרית. דאגה יתרה לשקט עצמי ולנוחיות מביאים ריבוי איסורים וציוויים, המוכתבים על ידי הדאגה המדומה לטובת הילד..." אמר **יאנוש קורצ'אק** (בספרו **כיצד לאהוב ילדים**, עמ' 20).

מוטב היה לו לתקנון שיהיה אוגדן של חלומות, שאיפות, מטרות ויעדים באופק. סל של כלים פרקטיים שנוגעים למסה הרחבה. וגם בחלקים שבהם הוא נוגע לאלה שמחוץ למסה, שיעניק להם כלים להצטרף ולהשתלב, ולא כלים להתרחק ולהתבדל.

חילי טרופר / מקום בעולם, עמ' 246

כללים

נדמה שלמערכת יש נטייה לנסח חוקים וכללים מהודקים וסגורים הרמטית ובכך למנוע שטחים אפורים. יש רוח מסויים בצמצום מרחבי הדיאלוג וההתדיינות. אך יש לכך גם תג מחיר מובהק. ככל שהמרחבים מצטמצמים, יש פחות מקום לשיח, לתקשורת, לקשר מורכב, מתפתל ומעמיק בין בני אדם ובינם לבין המורכבות של החיים.

לו יהיה שנדע להיזהר מהמקומות שחוסכים דיאלוג ועימות. שלא נתפתה למקום שקובע כללים חותכים, חד משמעיים וסופיים, ומתוך כך נחשוב שפתרנו את הבעיה מבלי להבין שיצרנו בעיה עמוקה יותר במקום אחר.

חילי טרופר / מקום בעולם, עמ' 246

כשאבא אומר לי לעשות משהו
ולא מרשה לשאול
או להתווכח
או להגיד "אבל",
רק כועס ואומר:
"ככה אמרתי וזהו!"
ואפילו צועק –
אני יודע
שהוא יודע
שהוא בכלל לא צודק.
(יהודה אטלס)

בית, כדאי שיהיה קרוב לאדמה
לב, חשוב לשמור פתוח
מגע בין אנשים חייב עדינות וחסד
שותפות היא קודם לכל נאמנות
כשיש סדר לא צריך חוקים
כדי להצליח כדאי להשתמש גם במחשבה
כל תנועה דורשת את זמנה הנכון
כשלא מתלוננים מתגלה המהות ולא הפגמים
(לאו טסה)

החוקים אינם אלא קורי עכביש שדרכם עוברים הזבובים הגדולים, ובהם נלכדים הקטנים
(אונורה דה בלזאק – סופר צרפתי)

"חוק הוא תולדה של ייאוש מהטבע האנושי".
(חוסה אורטגה)